

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
„VICTOR BABEȘ” DIN TIMIȘOARA**

PREVENIREA ȘI GESTIONAREA SITUAȚIILOR DE MALPRACTICE

**SUPORT DE CURS PENTRU PROGRAMUL UNIVERSITAR DE MASTER
RESPONSABILITATEA JURIDICĂ A PERSONALULUI MEDICAL**

Prof.univ.dr. Ramona Amina POPOVICI

RAPORTUL JURIDIC DE DREPT MEDICAL

❖ *Noțiunea și caracterele raportului juridic de drept medical*

- în limbajul comun, noțiunea de raport desemnează o legătură între două sau mai multe persoane
- *raportul juridic* reprezintă o relație socială care este reglementată de o serie de norme juridice
- premisele fundamentale ale apariției oricărui raport juridic sunt următoarele: *existența normei juridice* (transformă o relație socială în una juridică, de drept), *subiectele de drept* (persoanele fizice sau juridice) și *faptele juridice*
- diferența între noțiunea de *acțiuni și evenimente*
- dacă faptele se produc ca *rezultat al voinței persoanei*, acestea poartă denumirea de *acțiuni*
- dacă faptele se produc *independent de voința persoanei*, acestea poartă denumirea de *evenimente*
- *raportul juridic medical* este o relație socială, reglementată de norma juridică prin care se urmărește satisfacerea unor interese de natură morală și materială, în care părțile (medici, pacienți, persoane juridice) apar ca titulari de drepturi și corelativ de obligații reciproce, realizate în caz de nevoie cu sprijinul forței coercitive a statului
- raportul de drept medical este eminent *patrimonial*
- raportul de drept medical este unul eminent patrimonial, având în vedere obligația medicului de a trata, vindeca, consulta și a pacientului de a plăti costul muncii medicului
- relațiile din domeniul dreptului medical nu sunt toate exclusiv patrimoniale, unele dintre acestea având un pronunțat *caracter personal*, precum obligația medicului de a păstra secretul profesional sau dreptul pacientului de a fi informat asupra riscurilor tratamentului la care urmează a fi supus sau dreptul la a doua opinie medicală
- caracterele raportului juridic de drept medical reprezintă trăsături definitorii ale relației dintre subiectele acelui raport

- ***Caracteristicile raportului juridic medical***

-este un ***raport juridic social***, deoarece se stabilește și ia naștere între oameni, priviți individual, ca persoane fizice (pacientul/reprezentantul legal al pacientului sau medicul) sau organizați în anumite colectivități, având calitatea de persoane juridice(unitatea sanitară)

-reglementarea raportului dintre medic și pacient prin intermediul unor numeroase norme juridice care au aplicabilitate directă în domeniul medical nu are drept consecință înlăturarea caracterului social al acestui raport

- ***raportul juridic medical este unul dublu volițional***, luând naștere mai întâi prin voința legiuitorului materializată în textele de lege care îl reglementează, pentru ca mai apoi să se nască voința părților care înțeleg să contituie, să modifice sau să stingă acest raport juridic

- caracterul volițional este dual, în sensul în care nu se admite ca voința părților (medic și pacient) să contravină voinței statale, exprimată prin intermediul textelor legale aplicabile în domeniul dreptului medical (vezi exemplul cu eutanasierea)

- caracterul volițional al acestui raport transpare din momentul în care pacientul poate alege medicul care să îl consulte

- ***raportul juridic medical este un raport suprastructural***, implicând în atingerea aceluiiați rezultat (tratarea unui pacient), relații între acesta și medic, între medic și instituția în care își desfășoară activitatea sau chiar între pacient și instituție

- ***raportul juridic medical se caracterizează prin poziția de egalitate juridică a părților***, astfel încât medicul și pacientul nu sunt subordonați unul față de celălalt

- raportul juridic medical poate fi atât unul ***patrimonial*** (acel raport juridic care are un conținut economic), cât și unul ***nepatrimonial***

- ❖ ***Structura (elementele) raportului juridic medical***

- *părțile sau subiectele raportului juridic medical* (medicul, pacientul, sau persoanele juridice precum spitalele, cabinetele medicale, Colegiul Medicilor/Colegiul Medicilor Dentiști din România)

- *conținutul raportului juridic medical* (totalitatea drepturilor subiective și obligațiilor ce incumbă pacienților și medicilor în cadrul raportului juridic medical)
- *obiectul raportului juridic medical* (acțiunile sau inacțiunile la care subiectele/părțile raportului juridic medical sunt îndrituite sau pe care sunt ținute să le respecte)

❖ ***Subiectele raportului juridic de drept medical***

- raportul juridic medical are un caracter social, el luând naștere între persoane fizice, care acționează în mod individual sau organizate în structuri, în calitate de persoane juridice
- persoana fizică este omul (medicul sau pacientul), privit ca titular de drepturi și obligații, adică un subiect de drept individual
- persoanele juridice sunt subiecte colective de drept, având o structură organizatorică de sine stătătoare (organe de conducere)
- sunt subiecte ale raportului juridic medical în calitate de persoane juridice și pot răspunde din punct de vedere juridic cabinetele medicale (constituite potrivit OG. nr. 124/1998 privind organizarea și funcționarea cabinetelor medicale), centrele de diagnostic și tratament și centrele medicale, spitalele, serviciile de ambulanță, societățile de turism balnear și de recuperare
- persoanele juridice au un patrimoniu propriu distinct de cel al persoanelor fizice care au constituit persoana juridică afectat realizării unui anumit scop
- definirea noțiunii de patrimoniu al unei persoane fizice sau juridice
- ***patrimoniul*** constituie totalitatea drepturilor și obligațiilor cu valoare economică, precum și a bunurilor materiale la care se referă aceste drepturi, aparținând unei persoane fizice sau juridice
- persoana care dobândește drepturile ce formează conținutul raportului juridic medical poartă denumirea de ***subiect activ***, iar persoana căreia îi incumbă obligațiile corelative se numește ***subiect pasiv***
- în mod obișnuit raportul juridic medical se stabilește între medic și pacient, iar atât medicul, cât și pacientul au concomitent atât drepturi, cât și obligații, fiind deopotrivă atât subiect activ, cât și subiect pasiv

- determinarea/identificarea subiectelor raportului juridic medical reprezintă cunoașterea părților acestui raport
- de regulă, subiectele unui raport juridic sunt determinate, individualizate de la început
- în situația raporturilor juridice care au în conținutul lor drepturi absolute, numai subiectul activ (titularul dreptului) este cunoscut în momentul dobândirii acestui drept și deci este determinat, iar subiectul pasiv este nedeterminat (toți ceilalți au obligația generală și negativă de a nu aduce atingere aceluia drept absolut)
 - individualizarea ulterioară a subiectului pasiv
 - individualizarea ulterioară a subiectului pasiv este posibilă în situația în care o persoană încalcă obligația generală negativă de care este ținută, aducând atingere dreptului absolut
 - această încălcare a obligației generale și negative de a nu aduce atingere dreptului absolut nu valorează determinarea subiectului pasiv, ci conduce, în realitate, la un nou raport juridic concret, care se deosebește de cel precedent
- când ne aflăm în prezența unui raport de drept medical, încă de la început sunt determinate ambele subiecte, atât cel activ, cât și cel pasiv (pacientul, personalul medical sau unitatea sanitară)
- potrivit art. 1 lit.a) din Legea nr. 46/2003 privind drepturile pacientului, "prin pacient se înțelege persoana sănătoasă sau bolnavă care utilizează serviciile de sănătate"
- potrivit art. 642 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, "personalul medical este medicul, medicul dentist, farmacistul, asistentul medical și moașa care acordă servicii medicale"
- în mod obișnuit, raportul juridic medical se stabilește între două persoane: medic și pacient
- există însă și raporturi juridice medicale care iau naștere între mai multe persoane, atât ca subiecte active, cât și pasive

- în ceea ce privește pluralitatea subiectelor unui raport de drept medical, în general subiectul activ, pacientul, este unic, o singură persoană urmărind tratarea unor afecțiuni sau prevenirea apariției unei boli
- nu este însă exclus ca subiectul de drept pentru care se obligă medicul să fie acceptat sub forma pluralității, cum este cazul siamezilor cu discernământ și voințe independente (în situația în care sunt nemulțumiți de intervenția medicului prin același act material asupra corpului lor, fiecare poate exercita o acțiune civilă în despăgubiri ce angajează răspunderea medicului)
- pluralitatea subiectului pasiv al r. j. medical – excepție
- referitor la subiectul pasiv al raportului de drept, pluralitatea acestuia este tot o excepție
- obligația de care este ținut de obicei medicul este una *intuitu personae*, cu consecința că, și în ipoteza în care medicul inițial contactat și contractat de către un pacient introduce în cadrul acelui raport încă un medic, pacientul poate renunța la serviciile celui din urmă fără explicații, motivat de faptul că expectativele pacientului legate de rezultatul tratamentului erau legate de persoana medicului inițial contactat
- medicul care desfășoară activitate medicală în cadrul cabinetului medical *răspunde în mod individual*
- în cazul colaborării mai multor medici pentru examinarea sau tratarea acelui pacient, fiecare practician își asumă responsabilitatea personal

❖ ***Conținutul raportului juridic de drept medical***

- conținutul raportului juridic de drept medical este reprezentat de totalitatea drepturilor subiective medicale și a obligațiilor corelative pe care le au părțile acestui raport
- aceste elemente ale conținutului raportului juridic medical se află într-o *relație de complementaritate*, având în vedere că oricărui drept subiectiv îi corespunde o obligație, și invers, orice obligație se regăsește în dreptul civil ce îi corespunde
- drepturile subiective medicale alcătuiesc latura activă a raportului juridic medical, iar obligațiile alcătuiesc latura pasivă

-dreptul subiectiv medical constă în posibilitatea subiectului activ, în limitele normelor dreptului medical și ale convențiilor internaționale ratificate de România, de a avea o anumită conduită și de a pretinde subiectului pasiv o conduită corespunzătoare

-subiectul activ poate avea el însuși o anumită conduită în virtutea dreptului său subiectiv, însă această conduită trebuie exercitată în limitele normelor de drept medical

- trebuie subliniat faptul că și în situația în care limitele normei juridice de drept medical sunt depășite, există drept subiectiv, dar în această ipoteză discutăm despre un abuz de drept și nu despre inexistența dreptului (dreptul există, dar este exercitat în alt scop decât cel pentru care este recunoscut de lege)

- solicitarea subiectului pasiv de a avea o anumită conduită nu este o rugămintă, ci poate fi impusă prin apelare la forța coercitivă a statului

- în cadrul dreptului subiectiv, raportul juridic se stabilește între titularul dreptului și ceilalți subiecți de drept care au obligația de a respecta acest drept

❖ ***Drepturile pacientului recunoscute prin L. nr. 46/2003***

➤ *dreptul de a fi informat* (acest drept îl are și personalul medical)

➤ *dreptul de a alege furnizorul de servicii medicale*

➤ *dreptul la îngrijirea sănătății*

➤ *dreptul la a doua opinie medicală*

➤ *dreptul la confidențialitatea datelor transmise*

➤ *dreptul la respectarea vieții private*

- în virtutea dreptului său subiectiv, subiectul activ poate pretinde subiectului pasiv să aibă o anumită conduită

- ***latura pasivă*** a conținutului raportului juridic de drept medical este dată de ***obligațiile medicale ce revin subiectului pasiv***

- **obligația medicală** este definită ca fiind aceea îndatorire a subiectului pasiv al raportului juridic de drept medical de a avea o anumită conduită, corespunzătoare dreptului subiectiv corelativ

-îndatorirea subiectului pasiv poate consta într-o *acțiune (obligație de a face)* sau într-o *abstențiune (oblig. de a nu face)*

- prin obligația de a face (obligație pozitivă) se înțelege îndatorirea efectuării unei prestații determinate, precum prestarea serviciului medical, acordarea asistenței medicale și în general, orice prestație pozitivă circumscrisă realizării actului medical

- prin obligația de a nu face (obligație negativă) se înțelege aceea îndatorire a subiectului pasiv de a se abține de la o acțiune sau de la anumite acțiuni

-în procesul definirii obligației medicale trebuie acordată o importanță deosebită clasificării obligațiilor în *obligații de diligență (de mijloace)* și *obligații de rezultat (determinate)*

- **obligațiile de diligență** sunt acele obligații ce constau în îndatorirea subiectului pasiv de a depune toată stăruința pentru obținerea unui anumit rezultat, fără a se obliga la acesta

- potrivit art. 1481 alin.(2) din Codul civil, "în cazul obligațiilor de mijloace, debitorul (subiectul pasiv) este ținut să folosească toate mijloacele necesare pentru atingerea rezultatului promis"

- obligațiile de rezultat sunt acele obligații ce constau în îndatorirea subiectului pasiv de a obține un rezultat determinat

- potrivit art. 1481 alin.(1) din Codul civil, "în cazul obligației de rezultat, debitorul (subiectul pasiv) este ținut să procure creditorului (subiectul activ) rezultatul promis"

- pentru a stabili dacă o obligație este de mijloace sau de rezultat se va ține seama îndeosebi de **gradul de risc** pe care îl presupune atingerea rezultatului (art. 1481 alin.(3) lit.c) din Codul civil)

- în raporturile de drept medical, regula este aceea conform căreia obligația medicală este o obligație de mijloace, medicul fiind obligat să depună toate diligențele pentru vindecarea pacientului, iar neatingerea rezultatului nu echivalează automat cu neîndeplinirea obligației

- clasificarea obligațiilor în obligații de rezultat și obligații de mijloace prezintă câteva particularități sub aspect probatoriu

- în cazul obligației de mijloace, regula în materia dreptului medical, sarcina probei revine pacientului, acesta trebuind să dovedească faptul că medicul, respectiv personalul medical nu a depus toate diligențele pentru a-l vindeca
- în cazul obligației de rezultat însă, excepția în materia dreptului medical, neatingerea rezultatului generează prin ea însăși o prezumție de vinovăție în sarcina medicului, iar acesta trebuie să dovedească împrejurările ce au determinat neatingerea rezultatului propus
- prin urmare, medicul va răspunde numai dacă se poate face dovada că nu și-a îndeplinit din culpă obligațiile ce îi reveneau ori nu a prestat serviciul medical cu îndemânare și grijă rezonabilă, astfel cum îi impune profesia medicală
- dacă pacientul nu reușește să facă dovada existenței acestor elemente, faptul că în urma tratamentului primit nu s-a obținut rezultatul așteptat-vindecarea-nu îl îndreptățește la promovarea cu succes a unei acțiuni în justiție împotriva medicului
- vinovăția medicului este cu atât mai greu de dovedit în ipoteza în care, deși a aplicat același tratament unor bolnavi ce sufereau de aceeași boală, unii s-au vindecat, iar alții nu
- referindu-ne la activitatea profesională a medicului, trebuie să alăturăm obligației de diligență și pe cea de prudență, acesta fiind cadrul în care profesioniștii domeniului trebuie să își exercite meseria
- existența culpei medicale este determinată, de cele mai multe ori de ignorarea de către medic a obligației de diligență ce trebuie să stea la baza fiecărui act sau fapt pe care îl îndeplinește în relația cu pacientul
- dacă fapta culpabilă a produs pacientului o vătămare care putea fi evitată în ipoteza în care medicul ar fi acționat cu diligența cerută de lege, se va angaja răspunderea acestuia, în funcție de gravitatea prejudiciului
- încălcarea obligației de mijloace poate fi relevată prin următorul exemplu: deși, inițial, intervenția chirurgicală sau asistența la naștere urma să fie efectuată de către un medic cu calificare superioară, întrucât acesta nu s-a prezentat, operația a fost făcută de către un medic cu calificare inferioară sau începător

- în ipoteza în care, urmare a operației, pacientul a suferit o vătămare, deci implicit un prejudiciu, pe fondul insuficienței îndemânării medicului care a operat efectiv, medicul specialist care ar fi trebuit să presteze acest serviciu va putea fi făcut răspunzător pentru prejudiciul cauzat prin neprezentare în cadrul operației

BIBLIOGRAFIE

1. Cocora L., Legislație medical și social, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2004
2. Mangu Fl. I., *Răspunderea civilă a personalului medical și a furnizorului de produse și servicii medicale, sanitare și farmaceutice*, Teză de doctorat, Timișoara, 2010
3. Moldovan A.T., Tratat de drept medical, Ed. All Beck, 2002
4. Năsui G.A., *Malpraxisul medical*, Ed. Universul Juridic, București, 2016
5. Popovici R.A., Elemente de management și aspecte legislative medico-farmaceutice, Ed. Mirton, Timișoara, 2016
6. Tudor G., *Răspunderea juridică pentru culpa și eroarea medicală*, Ed. Hamangiu, București, 2010
7. Vida-Simiti I., *Răspunderea civilă a medicului*, Ed. Hamangiu, București, 2013
8. Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății
9. Legea nr. 46/2003 privind drepturile pacienților, Monitorul Oficial nr.51/29 ianuarie 2003 și normele de aplicare